

en Santa Ponça. Bij de laatste twee hebben we zelf meermalen rondgereden en gelopen. De jachtbezitters hoeven het haventerrein niet af: luxe winkels, dure restaurants, watersportwinkels, bevoorrading van water, gas en olie ... alles is er aanwezig. We hebben tijdens onze vakantie vele van deze jachten zien varen, soms zelfs full speed tussen de rotsen door, dan weer aan het anker liggend, terwijl de opvarenden lekker lagen te zonnen, een eindje zwommen of aan het duiken waren. Vlakbij de ingang van de jachthaven van Santa Ponça staat een ander herkenningsteken: een metershoog en 's avonds door schijnwerpers verlicht stenen kruis, dat de plek aangeeft waar ooit koning Don Jaime de Tweede landde om de Arabische overheersers van het eiland te jagen en het katholieke geloof op Mallorca te brengen.

Kwartet 9: de cala's

Aan de oostkust van Mallorca treffen we een bijzonder fenomeen aan: de cala's. Dit zijn vrij diepe, smalle inhammen van de zee met een nauwe ingang. Ze lijken een beetje op de Noorse fjorden, maar zijn veel minder hoog, of op de calanques die je bij Marseille in Zuid Frankrijk ziet. Ze zijn geliefd bij de booteigenaren. Je kunt je boot in rustig water ankeren en heerlijk gaan zwemmen of snorkelen. Plaatsjes aan de rand van de meeste cala's bieden volop vertier en allerlei vormen van eten en drinken. Voor

toeristen die gericht zijn op zon en zee is dit een ideaal gebied en het is daarom ook redelijk volgebouwd met appartementencomplexen en hotels. Maar gelukkig blijft er nog genoeg pure natuur over. We hebben grote delen van de oostkust verkend en ook een paar cala's, waar wat grotere vuurtorens staan. Voor kwartet 9 kiezen we foto's van lichten bij Cala Rapita, Cala Bona, Cala Llonga en Porto Petro. Deze vormen een mix van een kleine vuurtoren, een lichtopstand en een havenlicht. Overigens zijn in het westen van Mallorca ook enkele cala's te vinden.

En dan is het wel mooi geweest: negen kwartetten, 36 kaarten, 36 torens, bakens en lichtopstanden van de in totaal 158 die ik op de uitgebreide website heb geteld. Maar ik denk dat er inmiddels wel weer zijn bijgekomen, want de havens worden jaarlijks uitgebreid en gereconstrueerd. Mallorca en het toerisme zijn een twee-eenheid. Met 9 kwartetten is er altijd een winnaar van ons spelletje. Maar de grootste winnaar bent u, wanneer u ook eens kiest voor dit eiland als vakantiebestemming en de meest bijzondere torens zelf aanschouwt. Ik wens u alvast veel plezier.

Websites:

- www.farsdebalears.org
- Lighthouses of Spain: Balearic Islands
- websites van enkele specifieke torens

Gravure van Petten door C.J. Visser, 1615.

De vuurboet van Petten

door Peter Kouwenhoven

Een oude gravure van een vuurboet met op de achtergrond het dorp Petten. Ik heb deze prent vaker gezien maar kende het verhaal dat hierbij verteld kan worden niet. Onlangs ontving ik een artikel van William Siewertsen uit 2004 over de vuurboet van Petten. Dat was de aanleiding om mij te verdiepen in de geschiedenis van het dorp en de vuurboet. Met wat extra speurwerk op internet heb ik daar een mooi beeld van gekregen.

Een oude gravure van een vuurboet met op de achtergrond het dorp Petten. Ik heb deze prent vaker gezien maar kende het verhaal dat hierbij verteld kan worden niet. Onlangs ontving ik een artikel van William Siewertsen uit 2004 over de vuurboet van Petten. Dat was de aanleiding om mij te verdiepen in de geschiedenis van het dorp en de vuurboet. Met wat extra speurwerk op internet heb ik daar een mooi beeld van gekregen.

De gravure van het dorp Petten dateert van 1615. De vuurboet is omstreeks 1600 gebouwd. Hij stond in een klein duingebied ten noorden van het dorp, vlakbij de ingang van het Zijper Gat. Dit was het restant van de in de Middeleeuwen door stormvloed ontstane getijdengeul Zijpe, die ver landinwaarts reikte. Petten had geen echte haven; de pinken en bomschuiten van de vissers werden, net als elders langs de Noordzeekust, op het strand getrokken. Het dorp floreerde in die tijd, door de visserij, het beloodsen van schepen en door de werkgelegenheid die de bedijking van de Zijpe met zich meebracht.

De vuurboet

De vuurboet van Petten was een vierkante gemetselde toren, waarop een open vuur werd gestookt. Het beheer ervan was in handen van de 'vuurboetmeesteren'. Zij kochten de brandstof – stro, hout en wellicht ook steenkool –, zorgden voor het transport ervan en stelden de vuurboetstokers aan. De inkomsten kwamen van de vissers en de loodsen, die van iedere gulden aan ontvangsten een halve stuiver aan de vuurboetkas moesten afdragen.

De vuurboet van Petten heeft diverse voorgangers gehad. In een geschrift van abt Walter van de abdij van Egmond uit de dertiende eeuw is sprake van 'het vuur' bij het dorp Petten. Ook voor die tijd zullen er visservuren hebben gebrand.

Bloei en ondergang van Petten

Petten is diverse keren ten onder gegaan en elders weer opgebouwd. De geschiedenis kent een Petten aan de Zijpe en een zuidelijker gelegen Petten in Nolmerban. Daar tussenin lag Petten aan het Hondsbos, dat tijdens de

Faro de Porto Pi.

Faro de Cap le Blanc.

Sint-Elisabethsvloed van 1421 geheel is weggevaagd. Het Hondsbos was een klein bebost duingebied. De naam Hondsbosche Zeewering verwijst nog naar dit verdwenen stukje kust.

Een stuk oostelijker van het verdwenen Petten aan het Hondsbos werd een nieuw dorp Petten opgebouwd. Lange tijd was dit een vrij onbeduidende nederzetting, met zo'n 300 inwoners. Pas na 1572 kwam daar verandering in. In dat jaar sloten de Westfriese steden zich aan bij de Prins van Oranje en schudden het Spaanse juk af. De handelsvaart en de visserij vanuit deze steden nam sterk toe en daar profiteerde ook Petten van. Pettemer stuurlieden en bemanningen verhuurden zich aan de Enkhuizer reders voor de haringvangst bij de Shetlandeilanden. Daarnaast was vooral het beloodsen van handelsschepen naar het Marsdiep en de handelssteden aan de Zuiderzee een lucratieve bezigheid. De beloodsing van een schip bracht gemiddeld 50 gulden op, wat voor die tijd veel geld was. Een loods had drie tot vijf keer per jaar zo'n klus. Was er niets te loods dan viste men met hetzelfde schip.

De bedijking van de Zijpe

Onder invloed van de getijdenwerking in de Zijpe was er een kwelder- en waddegebied ontstaan dat bij storm een bedreiging vormde voor de daarachter liggende Westfriese Omringdijk. Aan het eind van de veertiende eeuw constateerde men dat het noodzakelijk was om de Zijpe te bedijken. Pas in 1549 werd het eerste initiatief daartoe genomen, door de bekende schilder Jan van Scorel. Na ernstige problemen en overstromingen heeft de landheer, koning Philips II, de bedijking zelf ter hand genomen.

Met zeven watermolens werd de polder drooggemalen. De Allerheiligenvloed van 1570 veroorzaakte echter opnieuw grote schade aan de dijken. De daaropvolgende derde bedijking van 1572 werd niet voltooid. In 1594 verleenden de Staten van Holland en West-Friesland octrooi voor een hernieuwde poging tot bedijking. In 1597 werd deze voltooid en daarmee was de Zijpe de eerste succesvolle inpoldering van enige omvang in Holland. Aanleg en onderhoud van de Zijper Dijk, tussen Petten en Callantsoog, hebben de inwoners van Petten jarenlang veel werkgelegenheid geboden.

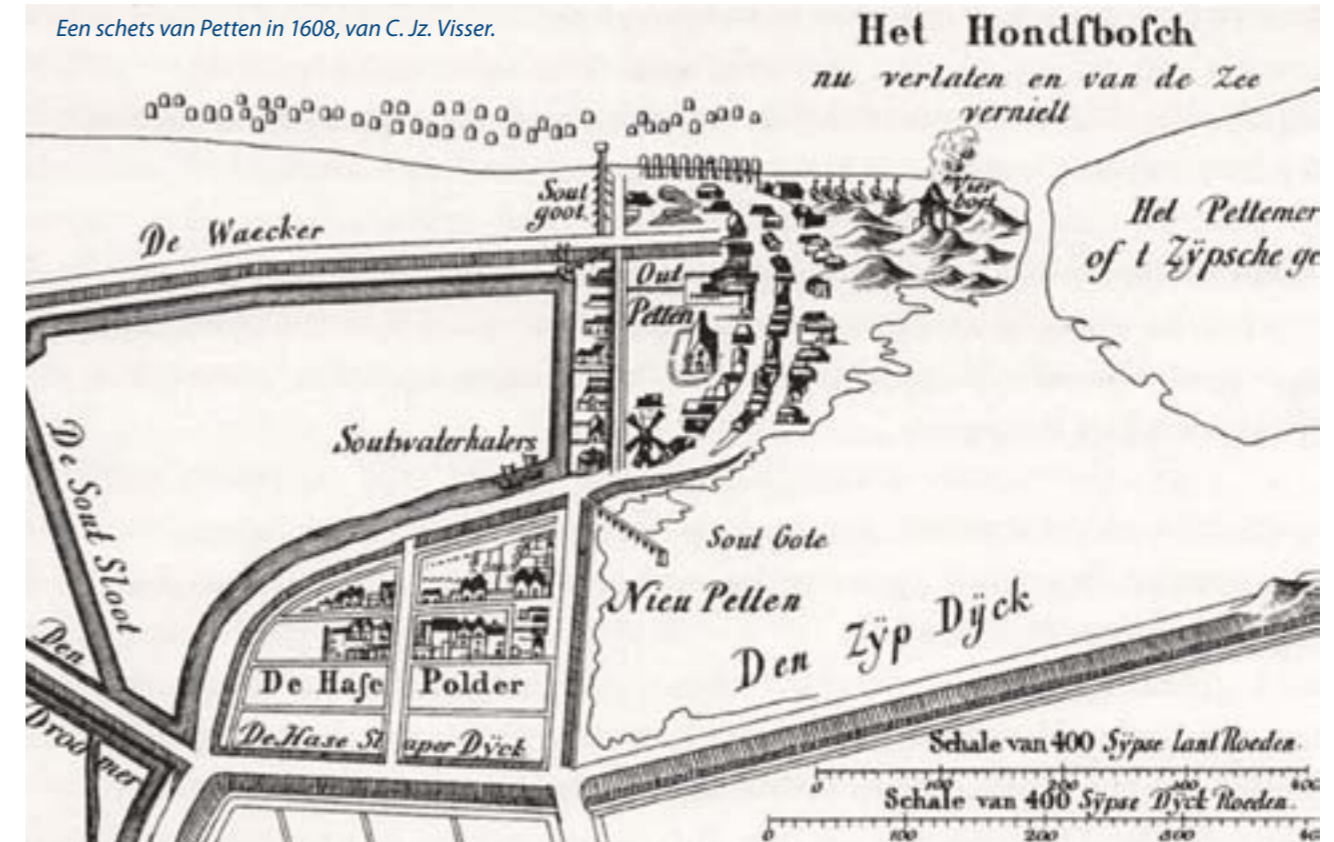
Kaartbeelden

Een fragment van een kaart van Baptiste Doetecomius uit 1600 illustreert de hiervoor beschreven historische achtergrond en geeft een goed beeld van de situatie rond de vuurboet van Petten aan het begin van de zeventiende eeuw. De kerk en de molen die op de gravure op de achtergrond zijn te ontwaren, staan ook op de kaart van Doetecomius. Als je goed kijkt zie je ook de vuurboet op een duintop, ten noorden van het dorp (op de kaart rechts van het dorp). Op het strand liggen vissersschepen. Het Hondsbos is in die tijd een paalwerk dat als kustverdediging dienst doet, ter vervanging van het oorspronkelijke beboste duingebied. Het Pettemer of Zijper Gat is slechts een nietig stroomgeultje. Achter de Zijper Dijk is een strak verkavelde polder zichtbaar. De Hazepolder werd in dezelfde periode aangelegd als de Zijpepolder.

Een vergelijkbaar beeld is geschetst op een tekening van Claes Janszoon Visser uit 1608. De vuurboet komt hierop nog wat duidelijker naar voren. Het paalwerk van de

Fragment van de kaart van de bedijking van de Zijpe, van Baptista Doetecomius uit 1600.

toenmalige Hondsbosche Zeewering is erg simplistisch weergegeven. In de Hazepolder is inmiddels nieuwe bebouwing verschenen, een duidelijk teken van groei in deze periode. Wat opvalt zijn de aanduidingen 'Sout goot' en 'Soutwaterhalers'. Die verwijzen naar een andere bron van inkomsten voor de Pettemers: de zoutziederij. Zout was in die tijd een belangrijk conserveringsmiddel en een kostbaar goed. Een van de manieren om zout te winnen was het indampen van zeewater. Het zeewater bij Petten was van goede kwaliteit en zeer gewild bij de zoutziederijen in Alkmaar. Het zeewater werd bij Petten door een pompstation in zee ingenomen en via een houten goot naar de binnenhaven van Petten geleid, waar het in speciale waterschuiten (de soutwaterhalers) werd gepompt. Deze schuiten vervoerden het zoute water naar Alkmaar, waar het in verhitte ijzeren pannen werd ingedampt.

Opnieuw verval

De bloeiperiode van Petten was van korte duur. Tijdens de storm van 8 maart 1625 werd een groot deel van het dorp verwoest. Van de circa 250 huizen zijn er 100 verdwenen. Of de vuurboet toen ook is gesneuveld is niet duidelijk. Mogelijk heeft deze het stormgeweld overleefd. In ieder geval is er ook in latere jaren sprake van een vuurboet bij Petten.

De vuurboet kwam in de achttiende eeuw steeds dichterbij zee te staan. In 1757 begon men zich al zorgen te maken; de vuurboet stond toen nog maar 40 meter van het strand. In 1770 is hij geheel weggespoeld. In datzelfde

jaar werd alweer een nieuwe vuurboet gebouwd, een stuk landinwaarts in de duinen.

De tweede helft van de achttiende eeuw was voor Petten opnieuw een moeilijke periode. Veel huizen moesten wijken voor de zee en werden afgebroken. De visserij en het beloodsen liepen in omvang terug en ook het aantal inwoners daalde sterk. De armoede in Petten was groot en als gevolg hiervan moest er in 1779 geldelijke steun voor de vuurboet worden gevraagd bij de Gecommitteerde Raden in Hoorn. Hoorn aarzelde maar gaf uiteindelijk toch subsidie onder de voorwaarde dat Petten zoveel als mogelijk zou bijdragen. De reders betaalden een contributie van 100 gulden per jaar maar ook de gewone man moest een aandeel leveren en werd bovendien verplicht om helm te planten, om onder meer het vuurboetsduin te beschermen. Hoorn eiste tevens dat het vuur met stro gestookt werd, zodat het niet zo ver in zee te zien was. Het vuur van Petten werd eerder als gevaar voor de scheepvaart beschouwd dan van nut.

Wanneer de vuurboet van Petten is verdwenen, is niet precies bekend. Op een kaart uit 1793 is hij nog afgebeeld maar op een kaart uit 1806 is hij niet meer te zien.

Bronnen:

- W. (William) Siewertsen, 1989. De vuurboet van Petten. De Zijper Historie Bladen.
- W. (William) Siewertsen, 2004. Een middeleeuwse vuurboet bij Petten. De Zijper Historie Bladen.
- L.F. (Frank) van Loo, 2009. Zoutwinning/-fabricage in Noordelijk Noord-Holland. Zeker vanaf 1100. De Zijper Historie Bladen.
- De Canon van Zijpe. Zijper Museum. www.zijpermuseum.nl
- Archief Henk Huis, Voorburg.